

הורינו

פרשת משפטים תשפ"ד 11

הוריה נחן הכ

הורינו דברות קדשך

כיבוד אב ואם בפרשת השבוע עפ"י 'המאורות הגדולים', הגאון רבי שמשון קורלנדסקי שליט"א

וצריך להסביר בדבריו מדוע "התורה" הולכת רק על דיברות אלו - הראשונה והחמישית.

ובשלמא הדיבר הראשון "אנוכי ה' אלוקיך" מובן שהרי זהו יסוד כל התורה. אך מדוע נכלל בזה הדיבר החמישי. ובאמת הרמב"ן גורס בדברי האבן עזרא "הדיבור הראשון והשני "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני" שזה כמשמעות הדבר הראשון.

ואפשר לבאר על פי מה שכתב הרמב"ן בפ' יתרו "והתחיל מן האב שהוא לתולדותיו כענין בורא שהוא משתתף ביצירה כי השם אבינו הראשון, והמוליד, אבינו האחרון". ואם כן מובן שהיות האב כעין בורא ונחשב כמשתתף ביצירה, לכן זה יסוד כל התורה ונכלל משום כך ב"התורה" גם הדיבר החמישי.

ועוד אפשר לבאר בזה על פי מה שכתב האברבנאל בפ' יתרו והמשך חכמה בפ' קדושים, שיסוד כל מסורת ישראל הוא בהעברה מאב לבן וזה גודל ענין כיבוד אב ואם שנכלל יחד עם "אנוכי".

ומכה אביו ואמו מות יומת, ומקלל אביו ואמו מות יומת (כ"א, ט"ו י"ז)

בביאור חומרת הדבר כתב האבן עזרא, בעבור שהזכיר "מכה איש ומת" (י"ב) הוצרך לפרש, כי יש מכה שמתחייבים עבורה מיתה בלי מיתת המוכה. כמו מכה אביו וכו' ובעבור כבוד האבות הוצרך לומר, אפילו שלא יכה אלא רק יקללם, יומת.

והרלב"ג כתב וזה לשונו: והנה התועלת בזאת המצווה מבואר, וזה שאם יקל אדם בהוריו, יסיר ממנו מוסרם אשר הוא מישיר ללקיחת המוסר בתורה, עם שזה יורה על תכונה רעה מאוד, לגמול רע למי שגמלוהו טוב והביאוהו לחיי הולם הזה וכו'.

ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצווה אשר כתבתי להורותם (כ"ד, י"ב)

צריך ביאור מה הכוונה "והתורה והמצווה". וכתב האבן עזרא וזה לשונו: ולפי דעתי, כי התורה, הדיבור הראשון והחמישי, והמצווה, השמונה דיבורים. עד כאן.

כשם שחובה על כל אחד ואחד מישראל ללמוד את ההלכות המצויות, כהלכות ברכות, שבת, שמירת הלשון ועוד, כך חובה על כל אדם ללמוד ולשנן את הלכות כיבוד אב ואם ומוראם, שמצווה זו היא תמידית בכל זמן, וחמורה היא עד מאוד, ואם לא ילמד את הלכותיה, מאין ידע היאך לקיימן, ויכשל בדברים רבים, מבלי לדעת שהוא נכשל.

הורינו דרך חיים

כיבוד אב ואם בהלכה ומנהג

קיום המצווה בעצמו או על ידי שליח

לכתחילה עדיף לקיים מצוות כיבוד אב ואם בעצמו ולא שישלח שליח שיעשה זאת במקומו, וכן מצונו שהגמ' מביאה כי האמורא אבימי למרות שהיו חמישה בניס הסמוכים על שולחנו בחיי אביו, היה רץ בעצמו לפתוח את הדלת לאביו ולא הניח לבניו לעשות זאת במקומו. ועיקר העניין הוא משום שמצוות כיבוד אב ואם היא עבור האדם עצמו שיכיר טובה ויבין שיש למעלה ממנו, ולא עבור הוריו.

ולכן, אם אבא או אמא צריכים להגיע למקום כלשהו, והוא יכול לקחת אותם בעצמו ברכבו, או לשלוח מונית נוחה ואדיבה שתקח אותם לאן שצריכים. או דוגמה נוספת, אם בת יכולה לעזור להוריה בניקיון ביתם, או לשלוח עוזרת מצוינת שתעשה זאת. יש עניין מיוחד לקיים את המצווה בעצמנו ולא על ידי שנשלח מישהו אחר, משום שכך אנו קונים בנפשנו את מעלת הכרת הטוב וההבנה שיש למעלה מאיתנו ולא רק דאגה טכנית לצרכי ההורים.

אכן אם אין באפשרות הבן לכבד את הוריו בעצמו, או כגון שאם זה יעשה על ידי אחרים זה יהיה טוב יותר עבורם, יכול לקיים

מצוות כיבוד אב ואם גם על ידי שליח (ולא מדין "שליחות", שהרי אף ע"י גוי שאינו בשליחות) ומשום שעיקר המצווה בזה היא התכלית שההורים מקבלים את הנדרש עבורם.

אולם יש דברים שכל חשיבות עשייתם הוא רק כשהבן עושה זאת בעצמו. כגון לבקרם, לכבדם ולהתעניין בשלומם שבכגון אלו אם לא עושה זאת בעצמו אין זה קיום המצווה כלל, ולא שייך לכבדם בזה ע"י שליח. ובספר 'המאורות הגדולים' הביא כי מסופר על החתם סופר שכאשר לא התאפשר לו לבקר אצל אמו, שלח אליה שליח להתעניין בשלומה ולספר לה מה מצבו, ומדובר כנראה שהשליח שאל בשמו של החת"ס.

אכן בדברים שהם בעיקר סיפוק צרכי ההורים מבחינה טכנית, כגון לרכוש עבורם מה שצריכים או לתקן דבר שהתקלקל וכדו' הרי שאפשר לקיים גם ע"י שליח¹. ואם ההורים מבקשים מבנם שדווקא הוא בעצמו יעשה עבורם גם בדברים שניתן לקיים המצווה ע"י שליח, ומקפידים על כך, חייבים הילדים לעשות בעצמם עבור הוריהם. ואם בכל זאת עשו ע"י שליח, הרי עברו על מצוות "מורא אב ואם" כיון שבכך סתרו את דבריהם².

1. חוט שני עמ' רפ"ג 2. הובא בשם מן הגר"ש אלישיב זצוק"ל בספר 'כיבוד הורים' פרק ב' הערה ז'

מעשה אבות

סיפור מהחיים

בספר 'אור הישר' מביא מעשה מהזוהר החדש באחד שפרנס אביו ואמו זקנים, ויום אחד נגנב כל כספו על ידי אדם גוי, והצטער אותו יהודי שלא יוכל לפרנס אביו ואמו שבכך היה רגיל. ואז ראו נחש שהרג את הגוי הגנב, וכך חזר אותו הסכום לידי היהודי וכן ניצל ממיתה שהרי אותו נחש היה הורגו אם לא היה הורג אותו הגוי.

וב'מאה שערים'¹ כתב: באבות דרבי נתן מצאתי מדרש זה, וזה לשונו: מעשה באדם אחד שהיה רגיל לכבד אבותיו מאוד, נכנס וישב בספינה, באה הרוח והטביעה את הספינה בים. וראהו רבי עקיבא ובא להעיד על אשתו שתינשא לאחר, והלך אצל ישיבה להעיד עליו, ולא הגיעה עת לעמוד עד שבא אותו האיש ועמד בפניו, אמר לו: בני, לא אתה הוא שטבעת בים? אמר ליה - הן. אמר לו ומי העלך? אמר לו רבי, צדקה שעשיתי עם אבותי הוא העלני, וכבוד אב ואם שקיימתי הוא שעמד לי. אמר לו: בני, מניין אתה יודע? אמר לו: כשירדתי למקום מצולה שמעתי קול רעש גדול שהיו אומרים זה לזה: רוץ ונעלה פלוני שהוא מכבד אבותיו מאוד.

באותה שעה פתח רבי עקיבא ואמר: ברוך שבחר בתורה ובדברי חכמים שכך כתוב: 'כבד את אביך ואת אמך, למען יאריך ימך ולמען ייטב לך'.

כאשר עלו תלמידי רבינו הגר"א לארץ ישראל, כשבראש החבורה עמד הגאון רבי ישראל משקלוב יחד עם כארבעים משפחות, אזי בהיותם בדרכם בלב ים התחוללה סערה גדולה שאיימה להטביע את הספינה, ועמדו כולם והתפללו להצלתם בקול גדול ובבכיות רבות.

נעמד רבי ישראל משקלוב ואמר, שכל הגברים יתכנסו אל מקום אחד ויתוודו על חטאם מה שידוע להם. וקם הצעיר שבחבורה ואמר שפשפש במעשיו ומצא לדאבונו חטא אחד מימי נעוריו, שהיה אביו מתגורר בשכנות עם רבינו הגר"א וחשקה נפשו של אביו להאזין ללימוד תורתו הקדושה ומפני כן לא היה יוצא לעבודתו. ואמר אותו תלמיד כי נכמרו רחמיו על אביו ואמו שאין הפרוטה מצויה בביתם ליתן עבור אוכל לפיות אחד עשר ילדיהם, וע"כ אמר לאביו כי נאמר אצל המלמד כי החל ממחרת ידאג המלמד וביתו לארוחת הצהריים לילדי החיידר.

אולם באמת לא היה כך אלא פשוט דילג אותו הילד על הארוחה היומית כך במשך זמן רב. ואמר אותו הצעיר שבתלמידים כי זהו אותו החטא הזכור לו מנעוריו, שלא אמר לאביו דברי אמת.

קם רבי ישראל משקלוב על רגליו ואמר בקול זעקה: ריבונו של עולם, בתפילת יום הכיפורים אנו אומרים "פנה לתלאות ולא לחטאות, ועכשיו ריבונו של עולם אב רחום וחנון, אני מבקש ממך להיפך - פנה לחטאות! ראה מה הם החטאים והפשעים של חבורתנו, וזה קטן שבהם.

הדברים יצאו מפיו ומיד שקטה הסערה.

(שלמי תודה, יו"כ עמוד קי"ב)

רב הנסתר

מאמר חז"ל או מעשה רב בנושאי מצוות כיבוד הורים נטמנו בתמונה, גלו ושלחו לנו, ואולי תזכו בפרסים!

horeinuorg@gmail.com

הזוכה בין הפותרים נכונה לפרשת בשלח: צבי שטרן והוסיף והרחיב כי הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל ניגש ל'עמוד' ליארצייט על אחד מהוריו ואמר קיימא לן דתפילה דרבנן אבל תפילה זו שהיא לכבוד הורי היא וודאי דאורייתא. (תורה יבקשו מפיהו פכ"א)

פתרון חידת 'רב הנסתר' לפרשת יתרו:

אסור לצער אביו ואמו ובכלל זה צריך לזהר שלא להערים משנתם שבכך נגרם להם צער, ואפילו מפסיד בכך, אסור להערים.

מתי מצויה יותר מצוות כיבוד אב ואם, בגיל צעיר או כאשר זקוקים לך

ואם מצות עשה גדולה, וכן מורא אב ואם. שקל אותן הכתוב בכבודו ובמוראו". ובהמשך דבריו, "אי זהו מורא ואי זהו כבוד. מורא, לא עומד במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו, ולא יקרא לו בשמו לא בחייו ולא במותו וכו' אי זהו כבוד. מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה וכו' וכן בסמ"ק (הקדמה) ניתן לדייק שעיקר המצווה היא סיפוק הצרכים הפיזיים של אביו ואמו: "ועיקר מצות כבוד להאכיל ולהשקות אביו ואמו".

אמנם מהרמב"ן נראה כי עצם הכבוד והיקר לאב הוא עיקר המצווה וכפי שכותב³ "ולא פירש הכתוב הכבוד, שהוא נלמד מן הכבוד הנאמר למעלה באב הראשון יתברך (בארבע דברות ראשונות. ה.), שיודה בו שהוא אביו, ולא יכפור בו לאמר על אדם אחר שהוא אביו, ולא יעבדנו כבן לירושתו, או לענין אחר שיצפה ממנו, ולא ישא שם אביו וישבע בחיי אביו לשוא ולשקר. ויכנסו בכלל הכבוד דברים אחרים, כי **בכל כבודו נצטוונו, ומפורשים הם בדברי רבותינו**" ונראה כי לש"י הרמב"ן עיקר מצוות הכיבוד שנצטוונו הוא כעין הכבוד לקב"ה, והכבוד כלפי הקב"ה בוודאי איננו סיפוק צרכים, אלא יחס המביע הערכה למעלה ולגדולה. אם כך, הסיבה שכיבוד אב ואם הוקש לכבוד ה' היא כי עיקר עניינו יחס של גדולה כלפי האב, אלא שהביטוי המעשי למצוות הכיבוד הוא בדברים ש"מפורשים הם בדברי רבותינו".

על הפסוק 'נפתלי אילה שלוחה' מביא המדרש¹ בשם רבי יודן כי נשיא שבט נפתלי זכה להקריב את קרבנותיו בחנוכת המזבח, כנגד האבות והאימהות. "לפי שנפתלי היה זהיר בכבוד אבותיו, וכיבד את יעקב אביו יותר מדאי, **שהיה אביו שולחו לכל מקום שירצה, והיה דריז במשלחתו, ומצא קורת רוח ממנו, והיו אמריו נעימים עליו**". ולכאורה נראה מדברי המדרש כי עיקר גדולת ומעלת כיבוד אב של נפתלי התבטא בצד המעשי של מילוי שליחויות של יעקב אביו.

והנה באמת דנו האחרונים בעיקר חיוב המצווה. האם המצווה מחייבת יחס של כבוד וגדולה כדרך שנוהגים באנשים מכובדים, או שעיקר המצווה הוא סיפוק צרכי אביו ואמו. ונידון זה נוגע למעשה, שאם העיקר הוא סיפוק צרכיהם, אזי עיקר המצווה מצויה יותר בגיל מבוגר ולא בגיל צעיר, מכיוון שבגיל מבוגר האב והאם זקוקים יותר לעזרה והבן בעל יכולת מעשית לעזור, ואילו בגיל צעיר ההורים פחות זקוקים לעזרה וכן הבן עדיין אינו עומד ברשות עצמו. ולעומת זאת, אם העיקר הוא יחס של כבוד לאדם גדול, המצווה אינה תלויה במעמדו העצמאי של הבן או ביכולותיהם של ההורים, שהרי תמיד יכול לכבדם עד בלי די.

וכתבו האחרונים כי כן נראה גם מדברי הרמב"ם² שנקט כי עיקר מצוות כיבוד אב ואם היא סיפוק צרכיהם. ועניין זה מכנה הרמב"ם "מצווה גדולה". וזה לשון הרמב"ם: "כבוד אב

1. במדבר רבה י"ד אות י"א ה"ה. 2. הל' ממרים פ"ו ה"א-ה"ג. 3. שמות כ' י"ב.

ניתן להפנות שאלות ליועצי 'הורינו'
עבור מדור זה בכתובת דוא"ל המופיעה
גב הגיליון. סודיות מובטחת.

והשיב לב

שאלות ותשובות משולחנם של
יועצים רבניים ומטפלים

שמי י.ב. ואני בחור בש"ב ישיבה קטנה. אני פונה אליכם לאחר שנתקלתי בגיליון השבועי בנושא מצוות כיבוד אב ואם, חשבתי אולי אתם תוכלו לכוון אותי בעצה טובה, מכיון שיש לי מועקה גדולה על הלב. הסיפור הוא כזה, וכמעט בכל בוקר הוא חוזר על עצמו, אווירת הלחץ של הרגעים האחרונים לפני שאני יוצא מהבית גורמת ל"סיר לחץ" בבית. הטונים עולים, ולפעמים גם הדמעות. ובכל בוקר אני יוצא עם תחושה קשה מאוד לישיבה ו"בטן מלאה" על ההורים שלי, בלי לפרט יותר מדי.. **מצד אחד אני באמת לא מבין את ההתנהלות שלהם, מצד שני בדרך כשאני נרגע קצת, אני מרגיש רע מאוד גם על איך שאני דיברתי והתנהגתי כלפיהם.** זה משפיע לי על כל היום, עד כדי שהר"מ שלי בישיבה כבר שואל אותי מדי פעם מה קרה שהפנים שלי כל כך נפולות. מה אומר לו, שאני כועס על הורי אבל גם על עצמי?

ללעוג להם אלא בסבר פנים יפות בחכמה ובחיוך תמצא את הדרך לומר את אשר על לבך מבלי לפגוע כלל בהורים ומבלי לצערם. תנסו לחשוב איך "לעקוף" חיכוכים וויכוחים כדי שהבוקר יעבור בצורה רגועה יותר. אחרי הכל, אין בעולם מישהו שאוהב אותך וחפץ בטובתך יותר מהם. שנית, כדאי שתזכרו. התורה הקדושה מבטיחה לנו "למען ייטב לך". כיבוד הורים, בוודאי כאשר יש ניסיון ועומדים בו, מביא לך תחושה עילאית ופשוט מכניס לך טובה והצלחה אפילו בדברים אחרים לגמרי שלכאורה אינם קשורים. אתה תראה מיד איך זה משפיע לטובה אצלך גם בלימוד, גם בקרב חברים וגם בתחושה האישית שלך. בהצלחה!

שלום לך י.ב. היקר. קודם כל רציתי לומר לך שאתה בחור מיוחד מאוד אם אתה מסוגל להסתכל "מול המראה" לעצמך בעיניים ולהודות על החלק שלך באווירה שנוצרה, ואתה גם כנראה עם אומץ וכנות ראויים להערכה על עצם הפניה ובקשת העצה כדי לתקן את המצב הזה. הדבר הראשון שכדאי לעשות זה לאסוף את האומץ והכנות שיש בך, ופשוט לשבת לשיחה ישירה ורגועה עם הורייך. **דע לך שכמו שזה קשה לך, גם הם וודאי מרגישים כאב גדול על האווירה הזאת שנוצרה, ואם תשב ותדבר איתם בשעה של פניות ורוגע, זה וודאי יקל על הנפש שלך וגם שלהם.** ואמנם עליך להיזהר מאוד שלא להתקיף אותם או

הפֶּתֶר וְהַפְּבוֹד לְחַי עוֹלָמִים!

הקב"ה בעצמו שנאמר³ ויאמר ה' על עזבם את תורת וכו' אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה. והיינו שלא החשיבו ולא התייחסו לתורה כראוי, כמו שכותב הר"ן שם בשם רבינו יונה, וזו הייתה תחילת התדרדרות אותו הדור. וכשאין את הכבוד הראוי זה הפתח לירידה ח"ו אשר אחריתה מי ישרונו. וכבר מבואר בגמ' מגילה ג: שכבוד התורה חמור אף יותר מלימוד התורה, וזהו מפני שכמידת ההערכה הפנימית שלנו לתורה כך הקניין שלנו בה.

וברבינו יונה בשע"ת כתב כי אלו האנשים שאינם מעריכים את המצוות, סופם שיבטלו את כל המצוות. שכן אם לא קיימת אצלם הערכה האמיתית לתורה, מדוע יקיימו המצוות. כי הכבוד איננו רק הנהגה חיצונית גרידא, כי אם תוכן פנימי אשר ביטויו בא גם כהנהגה חיצונית, שגם עליה אנו מצווים, אלא שהנהגה זו היא תולדה של הכרה פנימית המחייבת אותה.

והנה ציוונו הבורא ית' "כבד את אבך ואת אמך", החובה הנדרשת מהאדם היא להכיר ולהוקיר הוריו ולהתייחס אליהם באופן של כיבוד, כי הכבוד הזה הנדרש אינו רק בהתייחס לכבוד ה' כמו בביהמ"ק, "כבוד הבית הזה", כי **אם גם כל מחויבות הבנים והבנות כלפי ההורים צריכה להיות באופן של כבוד. וכך הוא בעשרת הדברות שנאמרו בסיני ולא נאמרו בדרך של "ועשית", אלא בלשון "כבד".** וכן הוא

בגמ' בקידושין (ל"א) תני אבימי בריה דרבי אבהו יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם ויש מטחינו בריחים ומביאו לחיי העולם הבא, ומפני שזה מכבד את אביו ואפילו שמטחינו בריחים, וזה בזה ומזלזל באביו תוך כד ש"דואג לו". וכפי שראינו שכל עניין הכבוד שהתורה מלמדת אותנו, אינו עניין של מעשים מהשפה ולחוץ "לדאוג להורים" שזה וודאי התוצאה, אולם עיקר העיקרים הוא הכבוד האמיתי וההערכה אליהם.

הנה התורה השרישה בלב כל יהודי את המושג 'כבוד'. במצוות רבות ובחובות של כל יהודי, כמו למשל בכבוד אב ואם, בכבוד רבו, בכבוד התורה וכבוד שמים ועוד, התורה מייחדת את החובה והמצווה ב'כבוד'. וצריך להבין מהו כבוד, מהי אותה מידה הנדרשת מאיתנו. ובוודאי אין כאן עניין של הנהגה מהשפה ולחוץ כמו גינוני כבוד ונימוסים חיצוניים, אלא הערכה אמיתית הנדרשת מהאדם כלפי הקב"ה, כלפי אביו ואמו, רבותיו וכו' וצריך להבין מהותה של אותה הערכה שהיא הכבוד האמיתי.

הגאון רבי זלמן לייב קורלנדסקי זצוק"ל שהיה מגדולי הת"ח בעיר ב"ב מזה רבות בשנים, כתב לבאר העניין, בהקדמת דברי המדרש¹ "אמר רשב"י אמר הקב"ה לישראל, היו מכבדין את המצוות שהן שלוחי ושלוחו של אדם כמותו, אם כבדת אותן כאילו לי כבדתנו, ואם בזית אותן כאילו בזית לכבודי".

הביטוי בו הנביא חגי (פ"ב, ג'-ט') מתאר את ההתפעלות העצומה של עם ישראל ולהבדיל אומות העולם מבית המקדש, הוא 'כבוד'. מִי כָכֶם הַנִּשְׁאָר אֲשֶׁר רָאָה אֶת הַבַּיִת הַזֶּה בְּכֹבֶדוֹ הָרָאשׁוֹן וְיָמָּה אֲתָם רָאִים אֹתוֹ עֲתָה... וְהִרְעֵשְׁתִּי אֶת כָּל הַגּוֹיִם וּבָאוּ חֲמֻדַּת כָּל הַגּוֹיִם וּמְלֹאֲתֵי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה כְּבוֹד... גְּדוֹל יְהוָה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן הָרָאשׁוֹן וְגו'. ודרשו חז"ל 'עוד מעט' היא מלכות יון שתקום במקום מלכות פרס, ורש"י פירש 'והרעשתי את כל הארץ' - בניסים הנעשים לבית

חשמונאי. והמטרה היא שכאשר כל העמים יפנו לבית המקדש שיבינו כי ה' הוא האלוקים, או אז יהיה גדול כבוד הבית האחרון מן הראשון.

למדים אנו שעניין הכבוד משמש למקומות רבים בהם התורה מבקשת מאיתנו הערכה אמיתית ועמוקה שצריכה להיות פנימית, לתת יקר לליבו. וכן בגמ'² על מה אבדה הארץ דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו אמרו נביאים ולא פירשוהו עד שפירשו

1. תנחומא ויגש' 2. ב"מ פ"ה 3. ירמיהו ט', י"ב

כי הכבוד איננו רק הנהגה חיצונית גרידא, כי אם תוכן פנימי אשר ביטויו בא גם כהנהגה חיצונית, שגם עליה אנו מצווים, אלא שהנהגה זו היא תולדה של הכרה פנימית המחייבת אותה.

לקבלת גיליון הורינו השבועי במייל כתבו לנו "צרפו אותי"
horeinuorg@gmail.com

יו"ל ע"י ארגון הורינו העולמי לחיזוק מצוות כיבוד אב ואם | ע"ר 580780617
בהכוננת גדולי ישראל

הורינו
הורים מֵחַן הַלֵּב